

СТАНОВИЩЕ

от д-р Ценка Георгиева Часовникова

доцент в отдел „Животинско разнообразие и ресурси“

при Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания, БАН

Относно: Присъждане на академичната длъжност „Доцент“ в *Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания, БАН* на гл. асистент д-р Хелиана Иржи Дундарова по професионално направление, 4.3. Биологически науки, научна специалност „Зоология“ за нуждите на секция „Екология на съобществата и консервационна биология“ към отдел „Екосистемни изследвания, екологичен риск и консервационна биология“ на ИБЕИ-БАН.

1. Общо представяне на процедурата и кандидата

В обявения конкурс за „Доцент“, ДВ бр. бр. 66/06.08.2024 г. за нуждите на отдел „Екосистемни изследвания, екологичен риск и консервационна биология“, секция „Екология на съобществата и консервационна биология“ участва единствен кандидат гл. асистент д-р Хелиана Дундарова от секция „Екология на съобществата и консервационна биология“ към отдел „Екосистемни изследвания, екологичен риск и консервационна биология“ на ИБЕИ-БАН. Представените от нея документи са изготвени съгласно изискванията на ЗРАСРБ и на критериите на ИБЕИ за заемане на академичната длъжност „Доцент“.

В конкурса кандидатката представя общо 27 научни труда, като 23 от тях са свързани с конкурса. 17 (94%) от тях са с Импакт фактор, който варира от 0.354 до 3.95. Две от статиите са само със SJR, а четири не са реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (Web of Science и Scopus). Осем от статиите са с кватил Q1, три – с Q2, една – с Q3, три – с Q4, отпечатани в авторитетни научни издания като *Virulence*, *Frontiers in Veterinary Science*, *Pathogens*, *Animals* и др. От представените 23 статии по конкурса кандидатът е първи автор в 9 от тях (39%) и втори автор в 3 (13%), т.е в половината от научните разработки д-р Дундарова е имала съществен принос. Научните разработки на д-р Дундарова са получили признание сред международната научна общност, отразено в общо 97 цитати, като общият h-фактор на кандидата е 5 (<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55418579900>). От представените за конкурса 43 цитати, 38 (88%) са в списания с IF, 5 са цитати в Handbook of the Mammals of Europe и 1 цитат е в нереферирано списание.

Наукометричните показатели на кандидата съответстват на заложените минимални изисквания чл. 26 от ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и звания и за заемане на академични длъжности в БАН (2018) и дори ги надхвърлят: показател А- 50 т./от 50 т., показател В - 127 т./от 100 т., показател Г – 239 т./от 220 т., показател Д- 76 т./от 60т.

Научната продукция на кандидата е съпроводена от впечатляваща проектна дейност, активно участие в национални и международни експедиции и научно-изследователски форуми. Д-р Дундарова е участвала в 10 научни проекта, от които 7 международни, като е ръководила 3 от тях и е експерт в другите. Д-р Дундарова е ръководила и 2 проекта с НФНИ. Участвала е в 8 международни и 2 национални научни форума. Кандидатът е участвал в 6 експедиции, 5 от които международни в Албания, Иран, Лаос, Косово, Китай.

Всички посочени наукометрични показатели са доказателство за два важни извода: 1. Д-р Дундарова е изявен специалист в областта на изследване на прилепите, група бозайници с голямо консервационно значение и има разнообразна, богата и напълно отговаряща на изискванията за длъжността „доцент” научна дейност; 2. Тя е известен изследовател в национален и международен план с разработките си в областта на изследване на прилепите, за което се съди по значителния брой проекти и цитирания на научните ѝ трудове. Експертизата ѝ е оценена високо сред българската и международна зоологична общност, което е видно и от броя и качеството на научните проекти, в които участва или ръководи.

Общото впечатление от представената по конкурса документация след направения подробен анализ е, че цялостната научната дейност на д-р Дундарова може да бъде характеризирана като разнообразна и с необходимите наукометрични показатели.

2. Оценка на научната и научно-приложна дейност на кандидата

Основно направление в научноизследователската дейност на кандидатката е проучването на таксономията, фаунистиката, филогеографията, екологията и зоонозите на важна група бозайници с консервационна значимост, каквито са прилепите. Основните научни приноси на кандидата могат да се обобщят в следните направления:

✓ Таксономия, зоогеография и филогееография (статии В1, В3, В5, В6, Г3, Г12, Г13, Г 14, Г15)

➤ Доказана е ролята на мултилокусния филогеографски подход при изследване формирането на съвременните модели на разпространение на родствени таксони чрез проучване на видове-двойници от морфогрупата *Myotis mystacinus*, пример за историческа подмяна на популции.

➤ Регистрирана е пещера с най-високо видово разнообразие на горски видове прилепи на най-голяма надморска височина в Европа (Пирин, 2600 м.н.в.) като основно място за комуникация и размножаване. Потвърдена е надеждността на метода записване и

анализ на ултразвукови сигнали за оценка на разнообразието от ръкокрили в алпийската зона. В циркуса Бански Суходол, Пирин са установени 20 вида прилепи, повече от половината от българската прилепна фауна. Регистрирани са редица редки видове в българската и азиатска прилепна фауна като:

- *Eptesicus nilssonii* - в Пирин, което е значителен фаунистичен успех;
- *Pipistrellus nathusii* - в българската изключителна икономическа зона на Черно море (на 100 км от брега на страната);
- За първи път е установена размножителна колония на *Rhinolophus lepidus* в Киргизстан, поради дългогодишното му погрешно определяне като *R. hipposideros*. Предложена е промяна в природозащитният статус на *R. hipposideros* по IUCN от "Почти застрашен" на "Уязвим" за региона на централна Азия.
- Регистриран е рядко улавяния Туркестански дългоух прилеп (*Otonycteris leucophaea*) (Severcov, 1873) в южен Казахстан, за който в Червения списък на IUCN липсва информация за разпространението и статуса на популациите му.

✓ **Ролята на пещеролюбивите видове прилепи като вектор и резервоар на европейски вируси на бяс (лисавируси) (статии В2, В4, Г11)**

➤ За първи път е предложена хипотеза за разпространение на лисавируси от филогрупа II в Европа, чрез контактната зона на две зоогеографски области: Палеарктика и Етиопия;

➤ За пръв път в България са открити антитела срещу бяс в популациите на пещеролюбиви видове прилепи, чрез използването на два кита за ELISA. Важно значение има също установяването на най-ефективния сезон за установяване на лисавирусното натоварване при прилепите.

✓ **Анализ на здравния статус на прилепите, чрез използване на числеността и разнообразието на техните патогени (статии В3, Г1, Г4, Г8)**

➤ **Ектопаразити**

• За първи път са описани женската, мъжката и протонимфата на *Spinturnix otonycterisi* Dundarova & Orlova, sp. nov. (Acari: Spinturnicidae) от екземпляри, събрани от рядко улавяния Туркестански дългоух прилеп (*Otonycteris leucophaea*) (Severcov, 1873) в южен Казахстан;

• Установени са два нови вида (*Spinturnix emarginata* и *S. nobleti*) ектопаразити за територията на южен Казахстан;

• *Spinturnix myoti* е установен като доминиращият ектопаразит, събран на почти всички места и при всички видове прилепи от българската фауна;

➤ **Трипанозоми**

• Идентифицирано и оценено е разпространението на патогенността на трипанозомите при прилепи в България, Полша и Чехия;

➤ Анализирано и моделирано е географското разпространение на плесента „бял нос“ причинена от *Pseudogymnoascus destructans* върху хиберниращи прилепи.

✓ **Получаване на клетъчни култури от различни тъкани на прилепи** (статии Г2, Г9)

➤ получени от макрофаги на *Myotis myotis*
➤ получени от бъбречни и чернодробни клетки и нервус олфакториус на 4 вида прилепи.

✓ **Екологични конзервационни изследвания на прилепна фауна в подземни местообитания** (статии В15, Г 14).

➤ За първи път извън тропиците е направена оценката на числеността и видовото разнообразие на прилепите и са определени с помощта на индекса за уязвимост на пещерите (BCVI) приоритетни за опазване подземни местообитания в югозападен Киргизстан.

3. **Обобщаващ коментар и лични впечатления**

Анализът на професионалното развитие на д-р Х. Дундарова показва, че тя се е оформила като изследовател с ясно изразен профил и висока квалификация, напълно отговарящи и съвпадащи с тематиката на обявения конкурс за „Доцент“. Активната ѝ публикационна дейност по обем, съдържание и качество покрива изискванията за заемане на длъжността. Научно-изследователската дейност на кандидата оценявам като изключително комплексна. Тя разработва важни проблеми от таксономията, зоо-и филогеографията, конзервационната биология, екологията и природозащита на прилепите и ги разглежда многоаспектно. Имам лични впечатления от д-р Дундарова. Тя работи активно, целенасочено и конструктивно. Считам, че е намерила своя обособена ниша в зоологичните изследвания и упорито се стреми към нейното разширяване по посока на участие в научни проекти и колаборация с чужди учени.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни и научно-приложни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Научния съвет на ИБЕИ, БАН за избор на гл. асистент д-р Хелиана Ирджи Дундарова на академичната длъжност „Доцент“ в ИБЕИ, БАН по професионално направление 4.3 Биологически науки, научна специалност “Зоология”.

София, 11.11. 2024 г.

доц. д-р Ценка Часовникарова